

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГОРЛІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

КАФЕДРА МОВОЗНАВСТВА ТА РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

ОСНОВИ ЕТНОЛІНГВІСТИКИ

СИЛАБУС

Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта (Історія, англійська мова і література)
Освітня програма	Середня освіта (Українська мова і література). Психологія.
Форма навчання	денна
Курс	II
Семестр	III

ЗАТВЕРДЖЕНО
Протокол засідання
кафедри мовознавства та
російської мови
28.08.2019 № 1

Бахмут 2019

Назва курсу	Основи етнолінгвістики
Викладач (-і)	Колесніченко Олена Леонідівна, кандидат філологічних наук, доцент
Контактний тел.	+38 0505802509
E-mail	o.kolesnichenko @forlan.org.ua
Локація курсу в корпоративному середовищі	Ресурсний центр (аудиторія № 315, навчальний корпус № 2)
Формат курсу	очний (offline)
Консультації	Очні консультації: в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю). Усі запитання можна надсилати на електронну пошту, що вказана в силабусі.

1. Анотація.

Курс «Основи етнолінгвістики» займає важливе місце у підготовці здобувачів-філологів. Завдання курсу – висвітлення сучасного етнолінгвістичного напрямку, шляхів його розвитку; дослідження лінгвістичних та філософських передумов та проблем, що мали вплив на виникнення та розвиток етнолінгвістики в Україні, пострадянському просторі та зарубіжжі. Особлива увага звертається на розуміння різних напрямів етнолінгвістики.

Курс «Основи етнолінгвістики» дає загальне уявлення про етнолінгвістику як міждисциплінарну науку, про зв'язок мови з духовною та матеріальною культурою народу. Етнолінгвістика вивчає мову як засіб отримання, збереження, обробки, переробки інформації про культуру етносу. Ця галузь мовознавства спрямована на дослідження способів концептуалізації й категоризації певною мовою світу дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду.

Міждисциплінарні зв'язки реалізуються з такими дисциплінами як «Вступ до мовознавства», «Сучасні напрямки лінгвокогнітології», «Теорія мовленнєвої комунікації», «Лінгвокультурологія», «Психолінгвістика», «Педагогічна лінгвістика»; «Лінгвістичний аналіз тексту».

Для визначення рівня засвоєння слухачами навчального матеріалу використовуються такі форми навчання: 1) лекційні заняття, на яких розглядається прагматика як найважливіший напрямок у функціональній лінгвістиці; 2) семінарські заняття, що передбачають опрацювання вербального спілкування: його форм, функцій, ситуативної й соціокультурної зумовленості; 3) консультації, які проводяться з метою допомоги здобувачам у виконанні творчих робіт, роз'яснення окремих розділів теоретичного матеріалу, відпрацювання здобувачами пропущених занять.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів: 3	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Вибіркова	
	Спеціальність 014 Середня освіта (Історія)		
Модулів – 1	Освітня програма Середня освіта (Історія, англійська мова і література)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		2-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____		Семестр	
(назва)			
Загальна кількість годин: 76		3-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: «магістр»	Лекції	
		10 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		4 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		76 год.	год.
Індивідуальні завдання: -			
год.			
Вид контролю:			
залік			

3. Мета та завдання курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи етнолінгвістики» є формування уявлення про самотність етнічних мов та їх «картин світу», про механізми, які забезпечують взаєморозуміння між народами у процесі обміну культурними цінностями й життєвим досвідом.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи етнолінгвістики» є:

- оволодіння знаннями про історію становлення етнолінгвістики;
- оволодіння знаннями про традиційну європейську культуру;
- оволодіння знаннями про етногенез слов'янських народів;
- оволодіння знаннями про зв'язок етнолінгвістики з іншими мовознавчими дисциплінами;
- оволодіння знаннями про «мовну картину світу» європейських народів;

- оволодіння знаннями про типи мовних становищ;
- оволодіння знаннями про мовну політику.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач у результаті вивчення курсу:

Загальні:

- Здатність організовувати і здійснювати освітню діяльність на основі цілісного і системного наукового світогляду з використанням знань в області філософії освіти, здатність аналізувати, оцінювати та застосовувати сучасні наукові досягнення в галузі мовознавства;
- Здатність проектувати і здійснювати комплексні дослідження, у тому числі міждисциплінарні, на основі цілісного і системного наукового світогляду з використанням знань в області філософії науки, здатність аналізувати та оцінювати сучасні наукові досягнення в галузі історичної, психологічної науки, мовознавства, літературознавства, методики навчання історії, іноземних мов, літератур, психології;
- Здатність планувати і вирішувати завдання власного особистісного та професійного розвитку;
- Здатність реалізувати ефективні психолого-педагогічні стратегії існування людини у суспільстві в умовах сучасного глобалізованого соціокультурного середовища;
- Здатність усвідомлювати моделі світу, природу, причинно-наслідкові закономірності розвитку суспільства і зв'язки різних культур; набувати культурного досвіду для осягнення загальнолюдських цінностей; засвоювати і реалізовувати наукові та культурні досягнення світової цивілізації з поважним ставленням до різних культур, релігій, прав народів і людини та ідеї збереження миру та толерантного існування;
- Здатність реалізовувати у професійній діяльності настанови толерантності та гуманності, у контексті сучасної мультикультурності, на основі загальнолюдських цінностей та критичного оцінювання соціально-політичних, економічних подій і явищ;
- Здатність здійснювати пошук, оброблення, систематизацію, контекстуалізацію та інтерпретацію загальнонаукової інформації з різних джерел, а також генерувати нові ідеї для вирішення наукових і практичних завдань, зокрема у міждисциплінарних галузях;
- Здатність орієнтуватися в інформаційних та Internet джерелах, працювати з бібліотечними фондами, критично ставитись до отриманої інформації, усвідомлювати цінності суб'єктивної позиції в інформаційному просторі, володіння комп'ютерною та інформаційною культурою;

Фахові:

- Здатність реалізувати рівень мовної та мовленнєвої компетентностей, достатній для забезпечення успішного спілкування в професійній та громадській сферах, оперування лексичними, граматичними аспектами, ефективними засобами творення цілісного усного й писемного тексту, здатність до реалізації професійних усних презентацій;
- Здатність до опрацювання історичних джерел різних видів, здатність відрізнити специфіку у підходах до вирішення історичних проблем представників різних наукових напрямів та шкіл;
- Здатність використовувати базові знання про теоретичні засади, методологічні принципи, практичне застосування та міждисциплінарні зв'язки сучасної педагогічної науки, лінгвістики;

- Здатність сприймати і розуміти культурологічні традиції та лінгвокраїнознавчі особливості мовленнєвої і немовленнєвої поведінки носіїв різних мов;
- Здатність реалізувати достатній рівень мовної та мовленнєвої компетентностей на основі теорії та практики дискурсивного аналізу;
- Здатність використовувати мовні засоби та мовленнєві структури у різних типах дискурсу, зокрема у професійному;
- Здатність розуміти національну та соціокультурну специфіку мовленнєвої поведінки носіїв різних мов та здійснювати ефективні комунікативні контакти;
- Здатність обирати ефективні стратегії для вирішення комунікативних завдань;
- Здатність оперувати ключовими поняттями фахових дисциплін та розуміти об'єктивні тенденції розвитку сучасної філології;
- Здатність сприймати літературу як невід'ємну частину світової художньої культури та розуміти її як мистецтво слова;
- Здатність до духовно-ціннісної орієнтації та формування естетичних потреб особистості на основі вивчення найяскравіших зразків художньої літератури;
- Володіння прийомами та засобами формування і контролю рівня сформованості мовної, мовленнєвої, літературознавчої та соціокультурної компетентностей здобувачів вищої освіти;
- Здатність мислити логічно й послідовно, здійснювати аналіз та синтез різних ідей, точок зору, наукових явищ у їх взаємозв'язку та взаємозалежності для забезпечення освітнього процесу відповідною навчально-методичною документацією, програмами, планами та інноваційними проектами.

4. Результати навчання - згідно з вимогами освітньо-професійної програми компетентності, якими повинен оволодіти здобувач у результаті вивчення курсу:

- Організація і здійснення освітньої діяльності на основі цілісного і системного наукового світогляду з використанням знань в області філософії освіти, аналіз, оцінка та застосування сучасних наукових досягнень в галузі мовознавства;
- Володіння знаннями про правила і норми спілкування, про вимоги до мовленнєвого поведіння в різних лінгвокультурах;
- Володіння знаннями про історію становлення етнолінгвістики, про традиційну європейську культуру, про етногенез слов'янських народів;
- Використання базових понять напрямків наукових досліджень у галузі вивчення мовленнєвого спілкування відповідно до аналізу спілкування у споріднених і неспоріднених лінгвокультурах;
- Здійснювання процедури етнолінгвістичного дослідження;
- Розуміння культурологічних традицій та лінгвокраїнознавчих особливостей мовленнєвої і немовленнєвої поведінки носіїв різних мов
- Розуміння національної та соціокультурної специфіки мовленнєвої поведінки носіїв різних мов та здійснення ефективних комунікативних контактів

5. Політика курсу заснована на політиці ГІМ.

Горлівський інститут іноземних мов є вільним і автономним центром освіти, що покликаний давати адекватні відповіді на виклики сучасності, плекати й оберігати духовну свободу людини, що робить її спроможною діяти згідно з власним сумлінням; її громадянську свободу, яка є основою формування суспільно відповідальної особистості, академічну свободу та академічну добросовісність, що є головними рушійними силами наукового поступу. Внутрішня атмосфера інституту будується на засадах відкритості, прозорості, гостинності, повазі до особистості.

Вивчення навчальної дисципліни «Основи етнолінгвістики» потребує: виконання завдань згідно з навчальним планом; підготовки до семінарських занять; роботи в інформаційних джерелах; опрацювання рекомендованої основної та додаткової літератури, а також ознайомлення з історичними джерелами та історіографічними працями.

Підготовка та участь у семінарських заняттях передбачає: ознайомлення з програмою навчальної дисципліни, питаннями, які виносяться на заняття з відповідної теми; вивчення теоретичного матеріалу, конспекту лекцій, а також позицій, викладених у підручниках, монографічній та іншій науковій літературі.

Результатом підготовки до заняття повинно бути змістовне володіння здобувачем вищої освіти матеріалом теми, якій присвячено відповідне заняття, а саме: підтвердження теоретичного матеріалу прикладами з історичних джерел, знання основних дефініцій, уміння аргументовано викласти певний матеріал, підготувати презентацію власних навчальних пошуків, коментувати відповіді інших здобувачів, доповнювати їх, знаходити помилки (неточності, недоліки) та надавати правильну відповідь.

Відповідь здобувача повинна демонструвати ознаки самостійності виконання поставлених завдань, відсутність ознак повторюваності та плагіату.

Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися навчальної етики, поважно ставитися до учасників процесу навчання, бути зваженим, уважним та дотримуватися дисципліни й часових (строкових) параметрів навчального процесу.

6. Схема курсу

Змістовий модуль №1. Етнолінгвістика як міждисциплінарна наука.

Етнолінгвістика як наука. Предмет та завдання етнолінгвістики як науки. Основні поняття та терміни етнолінгвістики. Історія становлення етнолінгвістики: роботи Вільгельма фон Гумбольдта, Г. Шухардта та інших вчених західної Європи. Статус етнолінгвістики як самостійного наукового напрямку у США (Ф. Боас, Е. Сепир, Б. Уорф та ін.). Вітчизняні дослідники етнолінгвістичного спрямування (Н. С. Трубецької, О. Потебня, М. І. Толстой та ін.).

Типи й форми мовних становищ як об'єкти етнолінгвістики. Типи мовних становищ. Ситуації, в яких використовуються різні форми мовних становищ. Усні мовленнєві типи мовних становищ. Просторіччя, жаргон, аргі. Письмові форми мовних становищ. Літературна мова як вища форма існування національної мови. Її ознаки. Основні функціональні стилі літературної мови. Мова фольклору. Її особливості.

Мовна політика та її етнічні аспекти. Мовна ситуація. Типологія мовних ситуацій у моно- та багатонаціональній державі. Мовна політика. Мовна політика та мовна ситуація в Україні. Закони про мову. Сучасна мовна ситуація в Росії та колишніх республіках СРСР. Вплив глобалізації на мовну політику.

Етногенез та етнічна історія як об'єкти етнолінгвістики. Поняття етногенезу. Історія виникнення етносу як предмет етнолінгвістики. Джерела етнолінгвістичних досліджень (археологія, антропологія, фольклор, письмові джерела, мовознавство). Мова як важлива ознака етносу. Методи етнолінгвістичних досліджень. Етногенез та сучасність.

Моделювання знань та уявлень в царині матеріальної та духовної культури. Основні етапи формування лексико-семантичної системи слов'янських мов. Місце слов'янських мов серед інших індоєвропейських мов. Загальна генетична характеристика

української та російської лексики, основні шляхи її поповнення. Використання даних мови для реконструкції моделі народного знання в царині духовної та матеріальної культури.

7. Система оцінювання

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

- тестові завдання;
- практичні індивідуальні завдання;
- усне опитування;
- тематичні контрольні роботи;
- контрольні роботи змістових модулів.

Форми поточного і підсумкового контролю

Загальна оцінка складається з суми балів за контрольні точки та контрольні роботи змістових модулів, набраних упродовж навчального семестру.

У разі, якщо здобувач не набрав необхідну залікову суму балів (60 балів), залік складається у спеціально відведений навчальним розкладом час в усній формі

Форма підсумкового контролю

№	Вид контролю	Форма контролю	Термін проведення
1.	КТ № 1	Тестові завдання	СЗ № 1
2.	КРЗМ №1	Контрольна робота творчого характеру	СЗ № 2

Кількість КТ – 1, коефіцієнт КТ – 0,6

Кількість КРЗМ – 1, коефіцієнт КРЗМ – 0,4

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний контроль та самостійна робота		Сума
Змістовий модуль № 1		
КТ 1	КРЗМ 1	100 (залік)
60	40	100

Шкала оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів:

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	Пояснення
	екзамен	залік		
90-100	Відмінно	зараховано	A	відмінне виконання лише з незначною(мінімальною 1-2) кількістю помилок
82-89	Добре		B	вище середнього рівня з кількома помилками
75-81			C	вище середнього рівня з кількома помилками
67-74	Задовільно		D	непогано, але зі значною кількістю недоліків
60-66			E	виконання задовольняє мінімальним критеріям
35-59	Незадовільно	не зараховано	FX	з можливістю повторного складання
1-34			F	з обов'язковим повторним курсом

Зміст лінгвістичної підготовки до заліку

1. Предмет та завдання етнолінгвістики як науки.
2. Основні поняття та терміни етнолінгвістики.
3. Історія становлення етнолінгвістики: роботи Вільгельма фон Гумбольдта, Г. Шухардта та інших вчених західної Європи.
4. Статус етнолінгвістики як самостійного наукового напрямку у США (Ф. Боас, Е. Сепир, Б. Уорф та ін.).
5. Вітчизняні дослідники етнолінгвістичного спрямування (Н. С. Трубецької, О. Потебня, М. І. Толстой та ін.).
6. Типи мовних становищ.
7. Ситуації, в яких використовуються різні форми мовних становищ.
8. Усні мовленнєві типи мовних становищ.
9. Просторіччя, жаргон, аргю.
10. Письмові форми мовних становищ.
11. Літературна мова як вища форма існування національної мови. Її ознаки.
12. Основні функціональні стилі літературної мови.
13. Мова фольклору. Її особливості.
14. Мовна ситуація.
15. Типологія мовних ситуацій в моно- та багатонаціональній державі.
16. Мовна політика.
17. Мовна політика та мовна ситуація в Україні. Закони про мову.
18. Сучасна мовна ситуація в Росії та колишніх республіках СРСР.
19. Вплив глобалізації на мовну політику
20. Поняття етногенезу.
21. Історія виникнення етносу як предмет етнолінгвістики.

22. Джерела етнолінгвістичних досліджень (археологія, антропологія, фольклор, письмові джерела, мовознавство).
23. Мова як важлива ознака етносу.
24. Методи етнолінгвістичних досліджень.
25. Етногенез та сучасність.
26. Основні етапи формування лексико-семантичної системи слов'янських мов.
27. Місце слов'янських мов серед інших індоєвропейських мов.
28. Загальна генетична характеристика української та російської лексики, основні шляхи її поповнення.
29. Використання даних мови для реконструкції моделі народного знання в царині духовної та матеріальної культури.

Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни «Основи етнолінгвістики»

Тестові завдання складаються з 10 питань для 2 варіантів, кожне питання – 10 балів.

- **100 б.** – здобувач комплексно розв'язує поставлені питання, правильно застосовуючи отримані знання з дисципліни; аргументовано, чітко висловлює власну думку; бачить між предметні зв'язки, наводить приклади і коментує їх; повністю розкриває зміст матеріалу відповідно до поставленого питання чи проблеми; вільно володіє спеціальною термінологією.

- **95 б.** – здобувач комплексно розв'язує поставлені питання, правильно застосовуючи отримані знання з дисципліни; аргументовано, чітко висловлює власну думку; бачить міжпредметні зв'язки, наводить приклади і коментує їх; повністю розкриває зміст матеріалу відповідно до поставленого питання чи проблеми; вільно володіє спеціальною термінологією. Допускається 2–3 неточності у викладенні матеріалу, що не призводять до помилкових висновків.

- **90 б.** – здобувач комплексно розв'язує поставлені питання, правильно застосовуючи отримані знання з дисципліни; аргументовано, чітко висловлює власну думку; бачить міжпредметні зв'язки, наводить приклади і коментує їх; повністю розкриває зміст матеріалу відповідно до поставленого питання чи проблеми; вільно володіє спеціальною термінологією, проте ще має працювати над умінням виразно висловлювати особистісну позицію і належно її аргументувати.

- **85 б.** – здобувач засвоїв теоретичний матеріал, вільно й комплексно розв'язує поставлені питання; правильно розкриває основний зміст матеріалу відповідно до поставленої проблеми, наводить приклади, але не завжди дотримується логіки викладу, хоч вільно орієнтується у хронології процесів, усвідомлює системні зв'язки.

- **80 б.** – здобувач правильно розкриває основний зміст матеріалу відповідно до поставленої проблеми; у викладі теоретичного матеріалу вживає відповідну термінологію з наведенням відповідних прикладів, але ще має вдосконалювати вміння чітко висвітлювати тему, послідовно її викладати, належно аргументувати основну думку.

- **75 б.** – здобувач загалом правильно розкриває основний зміст матеріалу відповідно до поставленої проблеми, але не використовує прикладів, у відповіді можливі 3–4 неточності у використанні спеціальної термінології.

- **70 б.** – здобувач відповів на поставлені питання, але є певні труднощі у використанні термінологічного апарату; зміст питань викладено частково, не завжди послідовно, здобувачу ще слід працювати над умінням самостійно формулювати судження, належно його аргументувати.

● **65 б.** – зміст питань здобувач викладає частково, не завжди послідовно; демонструє задовільні знання у викладі теоретичного матеріалу з наведенням відповідних прикладів; у відповіді допускає наявні помилки зі спеціальної термінології.

● **60 б.** – здобувач відповідає зі значними недоліками, допускає грубі помилки в термінах, не знає окремі категорії, побудоване здобувачем висловлювання характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексики й граматичної будови мовлення.

● **55 б.** – основний зміст не розкрито, здобувач демонструє епізодичні знання з курсу, які не дають цілісної уяви про основні етапи становлення науки; допускає грубі помилки в термінах.

● **50 б.** – здобувач не може дати повну відповідь на питання, сплутує різні факти, не орієнтується в їх хронології; у побудованому здобувачем тексті бракує зв'язності й цілісності.

● **45 б.** – здобувач допускає численні помилки у відповідях, не володіє теоретичним матеріалом та термінологією, не знає поняття та категорії психолінгвістики.

● **40 б.** – здобувач допускає численні суттєві помилки у відповідях, не володіє теоретичним матеріалом та термінологією, не знає поняття та категорії психолінгвістики, відсутнє логічне мислення та здібність до аналізу процесів формування та сприйняття мовлення.

● **35 б.** – здобувач буде лише окремі, не пов'язані між собою речення, далекі за змістом навчального матеріалу; не володіє термінологічним тезаурусом, відсутнє логічне мислення та здібність до аналізу процесів формування та сприйняття мовлення.

8. Рекомендовані джерела інформації

Основна література:

1. Герд А. С. Введение в этнолингвистику : Учебное пособие / А. С. Герд. – СПб. : С. – Петерб. ун-т, 1995. 91 с.
2. Исаев М. И. Словарь этнолингвистических понятий и терминов / М. И. Исаев. – М. : Флинта, : Наука, 2003. 200 с.
3. Комина Н. А. Организационный дискурс в учебной ситуации: монография / Н. А. Комина. – М. : Институт языкознания РАН, Тверской гос. ун-т, 2004. – 164 с.
4. Мовна політика та мовна ситуація в Україні: Аналіз і рекомендації / За ред. Юліане Бестерс-Дільгер. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 363 с.
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник / О. О. Селіванова – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
6. Семенюк В. Ю. ОТМК : навчальний посібник / О. А. Семенюк, В. Ю. Парашук. – К. : Академія, 2010. 240 с.

Додаткова:

1. Е. Л. Березович. Язык и традиционная культура : этнолингвистические исследования / Е. Л. Березович. – М. : Индрик», 2007. 600 с.
2. Кёстер-Тома З. Стандарт, субстандарт, нонстандарт // Русистика. – Берлин. – 1993. – № 2. С. 15 – 31.
3. Мартинюк А. П. Конструювання гендеру в англomовному дискурсі / А. П. Мартинюк. – Харків : Константа, 2004. 292 с.

4. Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів / В. І. Перебийніс. – Вінниця : «Нова книга», 2001. 168 с.
5. Ярцева В. Н. Лингвистический энциклопедический словарь / В. Н. Ярцева. – М. : Советская энциклопедия, 1990 г. 688 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.philology.ru/linguistics1/tolstoy-95a.htm>
2. <http://www.ruthenia.ru/folklore/Tolstaja.html>